

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE – INŠTITUT ZA DRUŽBENE VEDE
Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5

Tel.: 01/5805-370, 01/5805-105

Fax: 01/5805-104

E-mail: cjmmksjm@uni-lj.si

Raziskava

STALIŠČA O KORUPCIJI

izvedena po naročilu

Komisije za preprečevanje korupcije Republike Slovenije

Poročilo

Ljubljana, december 2004

STALIŠČA O KORUPCIJI 2004

Poročilo o raziskavi, ki je bila opravljena v dneh od 11. do 13. oktobra 2004

*Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij
Inštitut za družbene vede FDV, Univerza v Ljubljani
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5*

V dneh od 11. do 13. oktobra 2004 smo na osnovi vzorca telefonskih naročnikov zajeli 911 polnoletnih oseb, državljanov Slovenije, in z njimi izvedli telefonski intervju s pomočjo standardiziranega vprašalnika "Stališča o korupciji". Vzorčenje je potekalo iz vzorčne baze (BN=2097). Telefonske intervjuje je izvedlo 28 izšolanih anketarjev CJMMK, povprečen čas trajanja intervjuja (računalniška meritev) je bila 13 minut, medtem ko je bil skupni bruto čas trajanja ankete 450 ur.

Zasnova vprašalnika Stališča o korupciji 2004 temelji na predlogi, ki jo je podal naročnik, dopolnila, skrajšala in dokončno metodološko oblikovala pa jo je raziskovalna skupina CJMMK v sestavi: red. prof. dr. Niko Toš, izr. prof. dr. Vlado Miheljak, doc. dr. Samo Uhan, doc. dr. Brina Malnar in doc. dr. Slavko Kurdija. Pri metodološki redakciji ter koordinaciji, nadzoru, ureditvi datoteke in izdelavi sumarnega poročila pa sta sodelovali strokovni sodelavki CJMMK Rebeka Bešter-Falle, univ. dipl. soc. in Tina Vovk, univ. dipl. soc.

Poročilo vsebuje popoln pregled postavljenih vprašanj in dobljenih odgovorov – v nadaljevanju. Frekvenčne porazdelitve odgovorov so prikazane v numerični in grafični obliki. Vsa vprašanja in merila v gradivu so prikazana v izvirni obliki.

Skladno z modelom raziskave "Stališča o korupciji" so vprašanja razvrščena v tri skupine: problemska, pojasnjevalna (intervenirajoča) in sociodemografska.

S telefonskimi intervjuji zbrano empirično gradivo smo, glede na strukturalna odstopanja polnoletne populacije, utežili (ponderirali) in s tem zmanjšali pristranost in napake v rezultatih. Sistem ponderacije temelji na populacijskih izenačitvah glede na spol, starost in prostorsko razpršenost. Utemeljitev in opis postopka obteževanja je podan v dokumentu S. Kurdija, J. Štebe, "Oblikovanje vzorčnih uteži za telefonsko anketo Politbarometer", CJMMK, PB3/97.

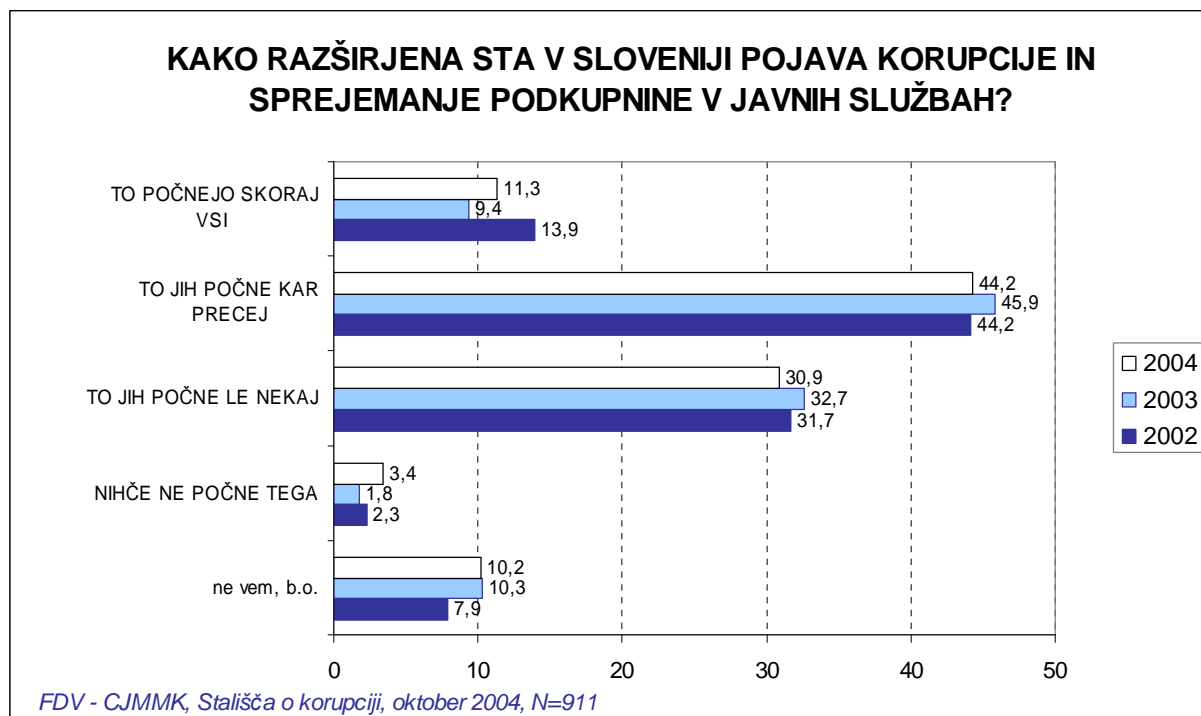
Ocene razširjenosti korupcije v Sloveniji

Sprejemanje podkupnine v javnih službah se v kontekstu javnomnenjskega raziskovanja kaže kot "najvidnejši in najznačilnejši" kazalec razširjenosti korupcije. Presoja o razširjenosti korupcije v javnih službah respondenti, sodelujoči v raziskavi, v največji meri opirajo na poročanje medijev in v manjši meri na osebne izkušnje s korupcijo. Slednje nam potrjujejo tudi rezultati raziskave, ki jih predstavljamo v nadaljevanju. Odgovori na izhodiščno vprašanje "Ali ste imeli vi ali vaši bližnji v zadnjem letu kakršnokoli izkušnje s korupcijo?", govorijo o razmeroma nizki razširjenosti korupcije v Sloveniji, če upoštevamo ugotovitev, da že tretje leto zapored približno 95% vprašanih ni imelo izkušenj s korupcijo v zadnjem letu. Seveda pa ta podatek ne govori o relativni razširjenosti korupcije v posameznih segmentih in ne upošteva "sistemske izključenosti" večine sodelujočih v raziskavi.

Razširjenost korupcije v javnih službah

Na vprašanje o sprejemanju podkupnine v javnih službah se kot prevladujoče izkaže prepričanje o razmeroma veliki razširjenosti korupcije v javnih službah. Večina (44%) anketirancev ocenjuje, da podkupnino v javnih službah sprejema "precej javnih uslužbencev". Manj kot tretjina vprašanih (31%) meni, da podkupnino sprejema "le nekaj javnih uslužbencev", desetina jih meni, da to počnejo skoraj vsi javni uslužbenci, le zanemarljiv delež anketirancev pa meni, da javni uslužbenci ne sprejemajo podkupnin. Ocene o razširjenosti korupcije v javnih službah se v obdobju treh letnih meritev niso spremenile, nespremenjena pa ostaja tudi sociodemografska struktura anketirancev, ki izrekajo stališča o razširjenosti korupcije. Analiza pokaže, da prepričanje o razširjenosti korupcije prevladuje med anketiranci s poklicno izobrazbo, zaposlenimi v gospodarstvu, kmeti, brezposelnimi in anketiranci v nižjih starostnih kategorijah.

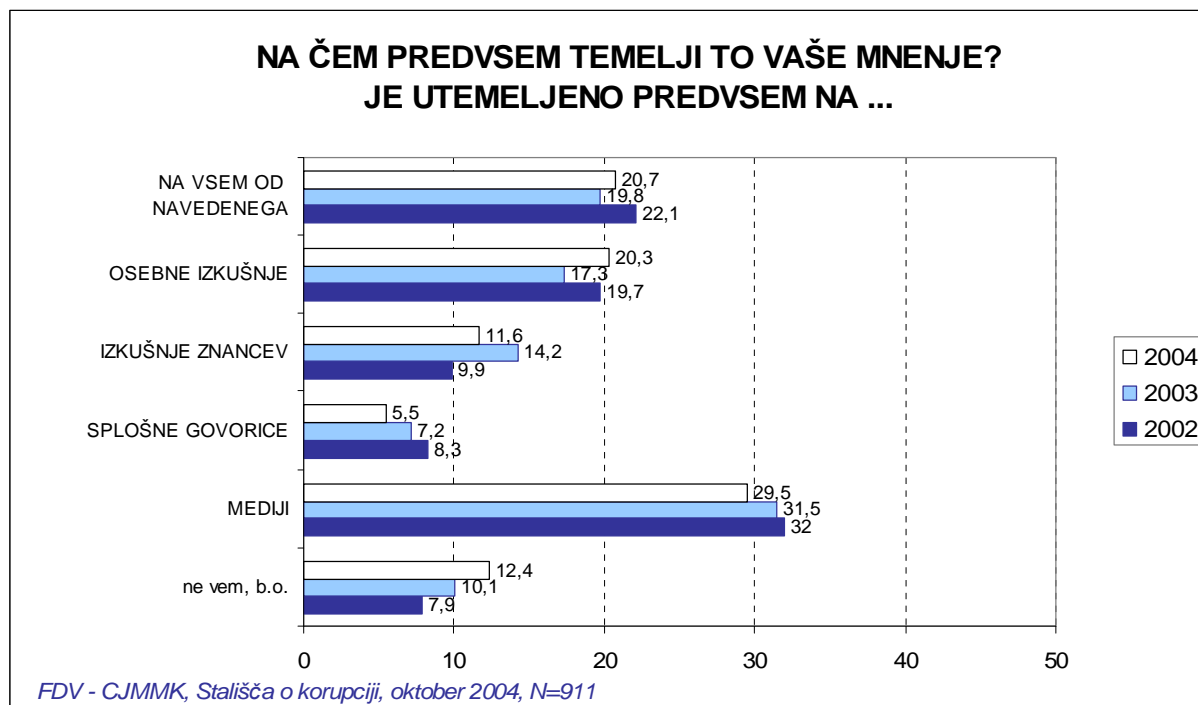
Graf 1

Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje stališč

Interpretacija ocen o razširjenosti korupcije v javnih službah vključuje vprašanje dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje stališč o problemu korupcije. Rezultati treh meritev kažejo, da osebne izkušnje s korupcijo in izkušnje drugih, ki jim anketiranci zaupajo, vplivajo na ocene o razširjenosti korupcije, vendar v manjši meri kot drugi dejavniki. V primerjavi z lansko meritvijo se je neznatno zmanjšal delež anketirancev, ki ocene o razširjenosti korupcije utemeljujejo na pripovedovanju tistih, ki jim zaupajo, nekoliko večji vpliv pa imajo osebne izkušnje. Še vedno pa na ocene o razširjenosti korupcije najbolj vplivajo mediji; 30% anketirancev ocene o razširjenosti korupcije utemeljuje na tistem, kar so prebrali v časopisih in slišali na radiu in TV. Kot pokaže analiza, je na tej osnovi oblikovano tudi večinsko prepričanje, da **"precej javnih uslužbencev sprejema podkupnino"**.

Graf 2

Pri tem je značilna ugotovitev, da je vpliv medijev na oblikovanje stališč o razširjenosti korupcije v javnih službah največji med mlajšimi in anketiranci z nižjimi stopnjami izobrazbe, v tokratni meritvi pa se je v primerjavi z lansko vpliv medijev okrepil tudi v najvišji starostni skupini. Osebo izkušnjo, kot podlago za oblikovanje prepričanja o razširjenosti korupcije v deležu, ki presega povprečje za celotno populacijo, izražajo anketiranci s slabšim finančnim položajem, anketiranci s poklicno izobrazbo, anketiranci v srednji starostni kategoriji, samozaposleni in moški.

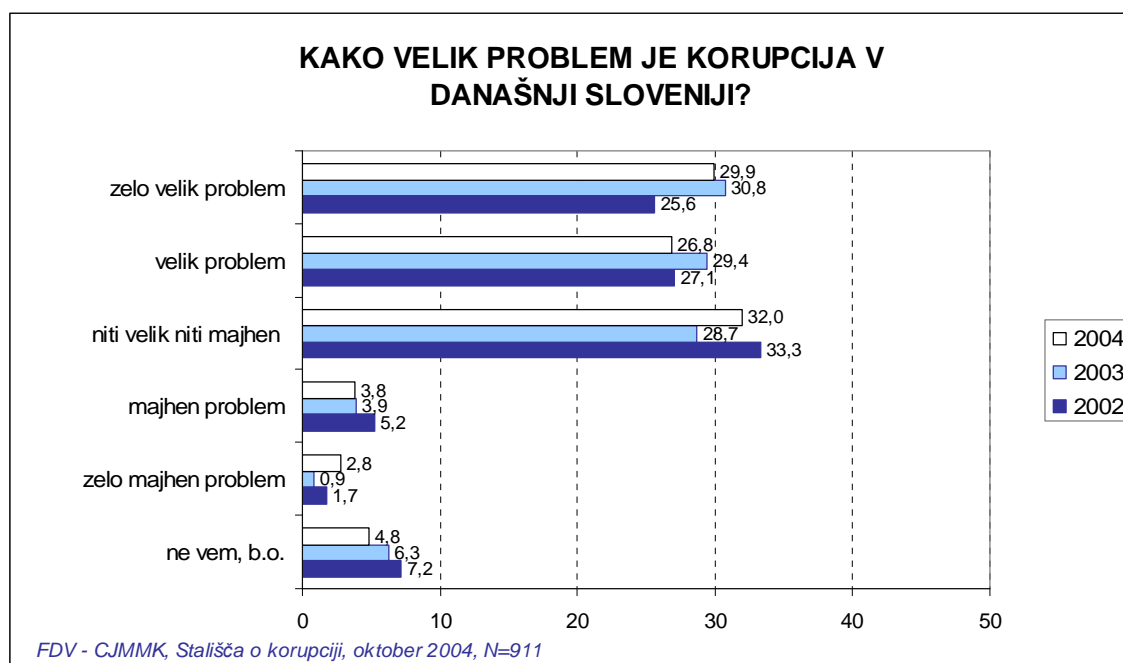
Obseg korupcije v Sloveniji

Stališča o razširjenost korupcije v Sloveniji dopolnjujejo ocene o obsegu korupcije v Sloveniji, ki potrjujejo predhodne ocene o razširjenosti pojava korupcije med javnimi uslužbenci.

Ugotovimo lahko, da več kot polovica vprašanih ocenjuje, da je korupcija v Sloveniji velik oz. zelo velik problem, manj kot tretjina anketirancev meni, da je problem srednje velik in le manjši del ocenjevalcev meni, da korupcija v Sloveniji ni problem. V primerjavi z

lansko meritvijo se je na absolutni ravni nekoliko zmanjšal delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je korupcija v Sloveniji velik problem in se približal izhodiščni meritvi leta 2002. Strukturna analiza pokaže, da se je delež teh, v primerjavi z lanskim letom, relativno povečal predvsem med anketiranci, ki mnenje o razširjenosti korupcije utemeljujejo na splošnih govoricah in poročanju medijev, ne pa med anketiranci, ki so imeli osebno izkušnjo s korupcijo.

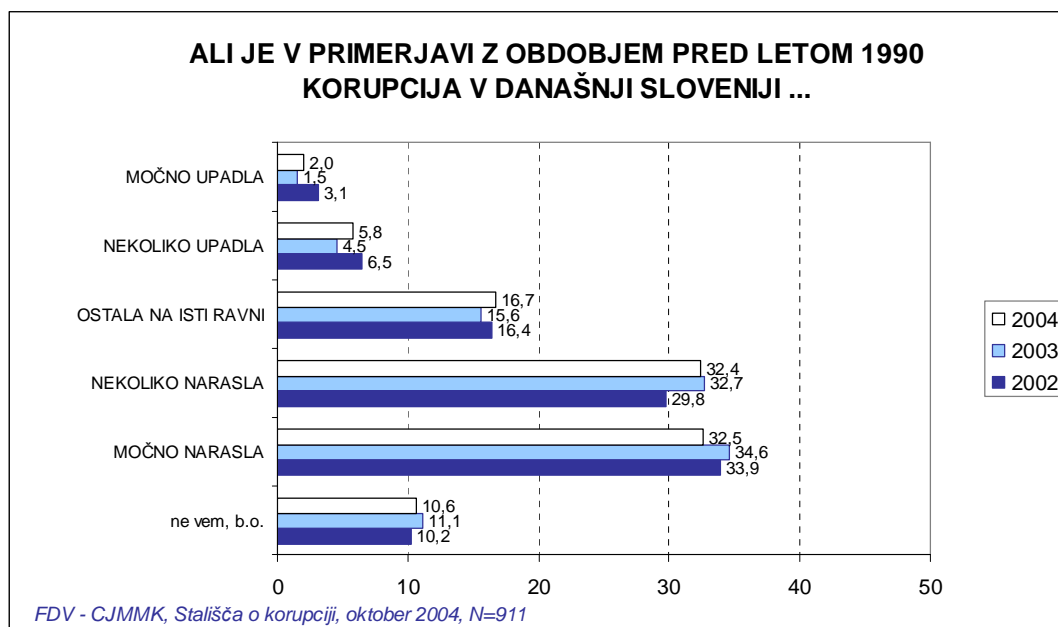
Graf 3

Referenčno obdobje korupcije

Referenčno obdobje za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju večine anketiranih čas po letu 1990. Tako meni več kot 60 % anketiranih. V primerjavi s predhodnima meritvama se je delež anketirancev, ki menijo, da se je korupcija razširila po letu 1990 neznatno zmanjšal, nekoliko pa se je povečal delež anketirancev, ki so prepričani, da je korupcija ostala na enaki ravni; da je korupcija po letu 1990 upadla, meni manj kot 8% vprašanih. Ocena o bistvenem povečanju korupcije prevladuje med anketiranci v starostni skupini nad 60 let, glede na zaposlitveni status anketirancev pa predvsem med samozaposlenimi in brezposelnimi.

Graf 4

Ravnanja in ocene verjetnosti korupcije na posameznih področjih

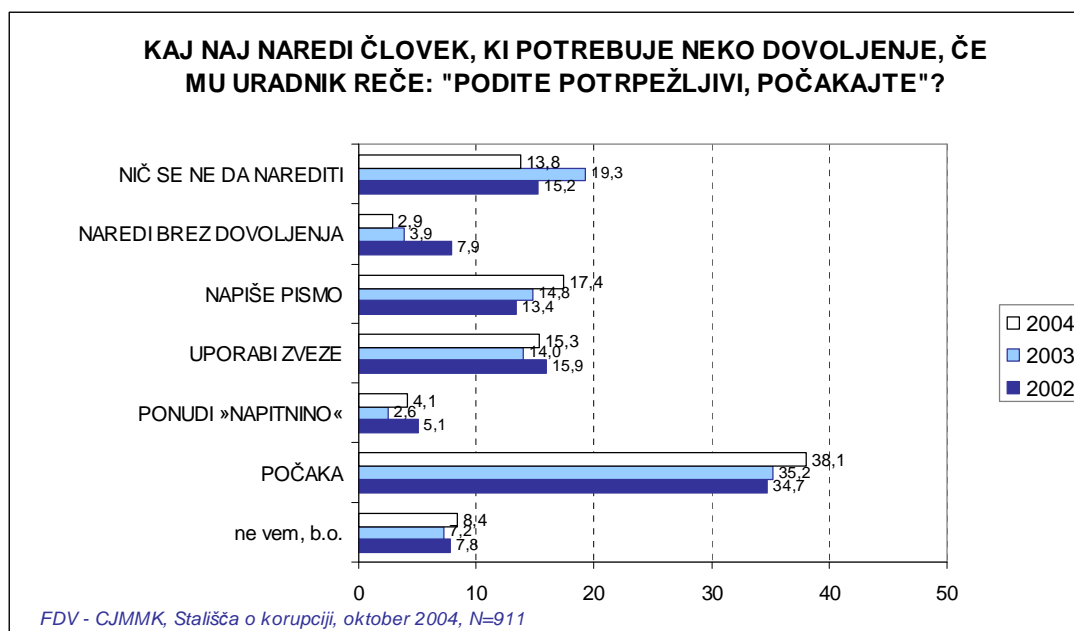
Tako kot v dosedanjih meritvah smo tudi v aktualni meritvi pripravljenost respondentov na sprejemanje korupcije kot sredstva za doseganje ciljev ugotavljali neposredno (ravnanje v hipotetičnem primeru) in posredno, z oceno verjetnosti korupcije na posameznih področjih.

Za neposreden kazalec koruptivnega potenciala smo uporabili vprašanje, ki respondente sooča s hipotetično situacijo - kaj naj naredi človek, ki potrebuje neko dovoljenje od države, če mu uradnik reče "bodite potrpežljivi" in jih spraševali o ravnanju v takšni situaciji. Respondenti so se odločali za te alternative:

- naj počaka, se bo že uredilo
- naj uradniku ponudi napitnino
- naj uporabi zveze
- naj napiše pismo predstojniku urada
- naj naredi brez dovoljenja to, kar namerava
- nič se ne da narediti

Odgovori na vprašanje o ravnanju posameznikov kažejo na nizko pripravljenost posameznikov, da bi sodelovali v koruptivnem dejanju – 38 % anketiranih meni, da je najbolje "počakati, da se stvari uredijo"; 15% anketirancev meni, da naj posameznik za doseg cilja uporabi zveze oz. ponudi "napitnino" (4%); 4 % anketirancev meni tudi, da naj posameznik nameravano doseže "brez ustreznih dovoljenj", 13.8 % anketiranih ne vidi rešitve za težavo in 17 % vprašanih bi o tem problemu obvestilo predstojnika urada za preprečevanje korupcije.

Graf 5

Analiza pokaže, da tako "koruptni" (napitnina, zveze), kot "protestni" (napisati pismo) potencial izkazujejo predvsem mlajši in visoko izobraženi anketiranci ter anketiranci, ki poznajo izkušnje drugih.

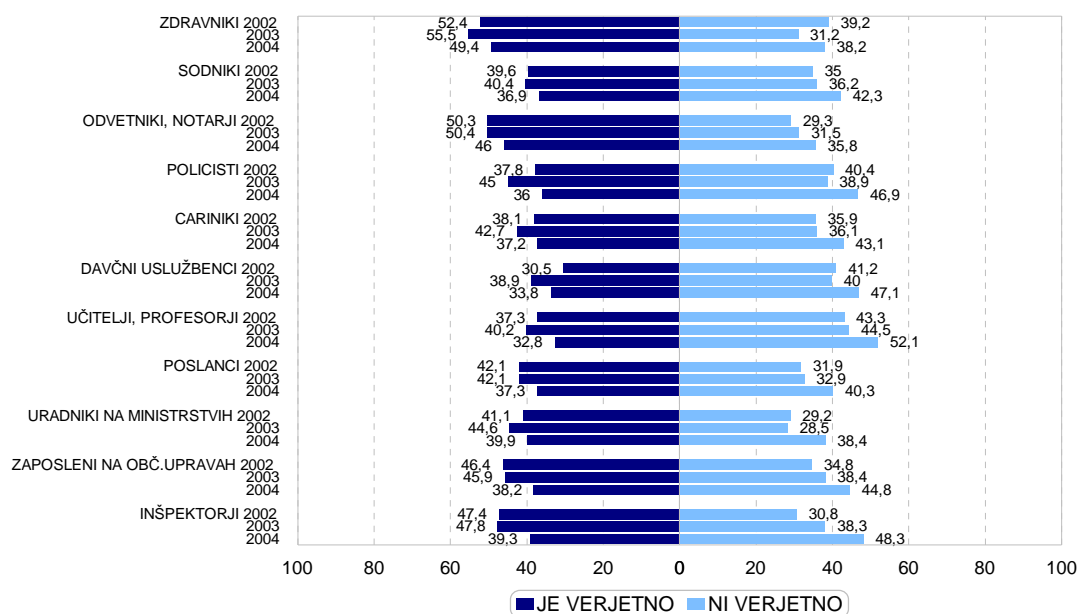
Verjetnost korupcije na izbranem področju

Ocene verjetnosti korupcije na izbranih področjih smo uporabili kot posreden kazalec korupcijskega potenciala. Respondenti so za posamezna področja ocenjevali verjetnost, da bi morali ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi uradne osebe opravile tisto, kar so dolžne storiti.

Rezultati kažejo, da so se pri tem vprašanju preslikale ugotovitve iz prejšnjih meritev, vendar s pomembnim premikom v velikosti deležev. Deleži anketirancev, ki ocenjujejo, da je verjetno, da bo posamezni uradnik sprejel podkupnino, so nižji pri vseh ocenjevanih uradnih osebah. V primerjavi s predhodnima meritvama so nižji predvsem deleži anketirancev, ki menijo, da obstaja verjetnost korupcije pri inšpektorjih inšpekcijskih služb, zaposlenih na občinskih upravah, uradnikih na ministrstvih in učiteljih. Tako kot predhodni meritvi, tudi letošnja meritev kaže, da nadpovprečen delež anketirancev kot problematično (verjetnost korupcije) navaja predvsem delovanje zdravnikov in odvetnikov ter notarjev.

Graf 6

ALI MENITE, DA JE VERJETNO, ALI DA NI VERJETNO, DA BI POSAMEZNIK MORAL PONUDITI DENAR, DARILO ALI USLUGO, DA BI SPODAJ NAŠTETE URADNE OSEBE OPRAVILE TISTO, KAR SO PO SLUŽBENI DOLŽNOSTI DOLŽNE STORITI?

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, oktober 2004, N=911

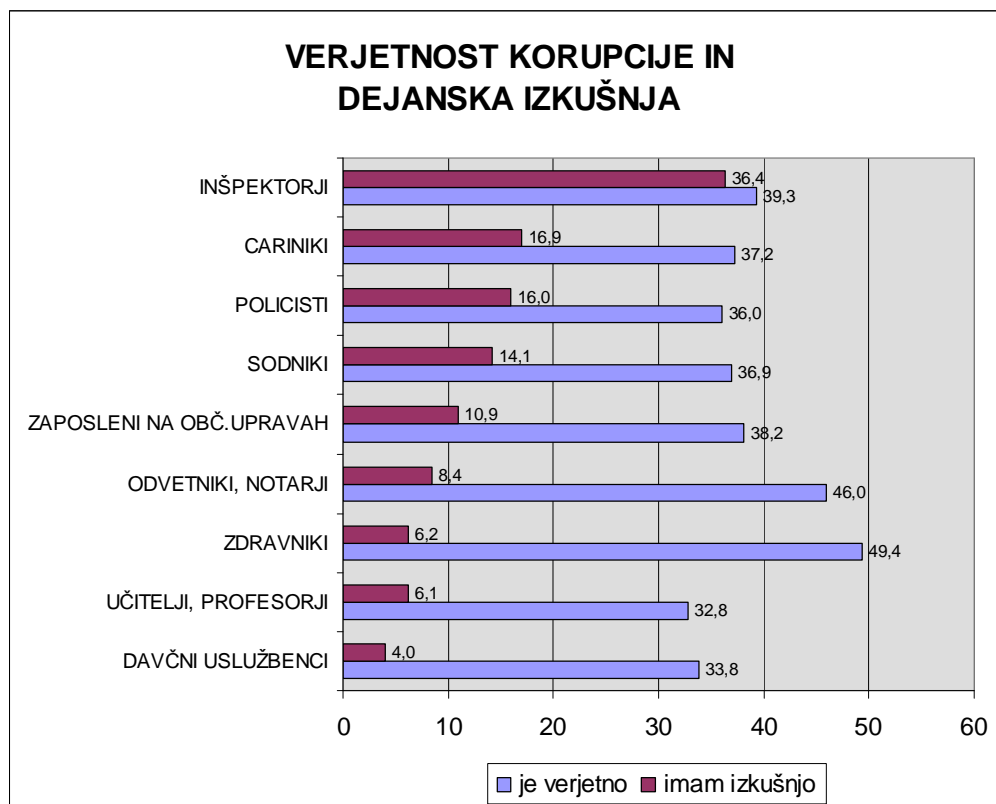
Med subjekte, pri katerih je delež tistih, ki ocenjujejo, da je korupcija verjetna, večji od deleža tistih, ki ocenjujejo, da korupcija ni verjetna, se tako uvrščajo le zdravniki, odvetniki in uradniki na ministrstvih (slednji z bistveno nižjim deležem).

Tudi indeksirana ocena verjetnosti korupcije na posameznih področjih pokaže, da se je v primerjavi s predhodnima meritvama povečal delež anketirancev, ki menijo, da korupcija na navedenih področjih ni verjetna. V aktualni meritvi tako meni 35% vprašanih, v

primerjavi z lanskimi 22%, vendar pa hkrati več kot 40% anketirancev med navedenimi enajstimi področji izbere pet ali več "potencialno koruptnih" področij.

Primerjava odgovorov na vprašanje o osebni izkušnji s korupcijo in odgovorov na vprašanje o verjetnosti korupcije na izbranem področju razkriva izrazito diskrepanco med ocenami in empiričnimi navedbami. Pri vseh ocenjevanih področjih delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je korupcija na navedenem področju verjetna, močno presega delež tistih, ki so na navedenem področju tudi zares imeli izkušnjo s korupcijo. Izjema v tem pogledu je področje delovanja inšpekcijskih služb, pri katerem sta deleža izenačena.

Graf 7

Razlika, ki jo ugotavljamo, ni neobičajna v javnomnenjski presoji družbenih pojavov. Delno jo lahko pojasnimo s socialno-demografskimi atributi ocenjevalcev (zmožnost participacije pri koruptnem dejanju), delno pa je razlika v odgovorih posledica uporabe različnih meril v oceni nivojev korupcije. Konkretno: večina anketirancev, ki ima izkušnjo s korupcijo, navaja dejanja, ki so povezana s situacijsko korupcijo, medtem ko ocena verjetnosti korupcije vključuje tudi druge (sistemske) nivoje korupcije, ki pa niso vključeni v neposredno izkušnjo anketirancev.

Značilne ugotovitve pa razkriva tudi analiza socio-demografskih dejavnikov. Tabela prikazuje "udeležbo" posameznih socio-demografskih skupin v oceni verjetnosti korupcije.

Tabela 1. Participacija skupin v oceni "korupcija je verjetna"¹

	občinska up.	policija	carina	šolstvo	zdravstv o
mlajši	++	++	+	+	+
starejši	-	--	--	--	0
moški	+	+	+	+	+
ženske	-	-	-	-	-
nižje izob.	+	0	-	++	-
višje izob.	-	-	0	-	+
gospodarstv o	++	++	+	--	+
negospod.	-	+	+	+	+
mediji	-	+	-	0	0
osebne izk.	+	0	++	++	+

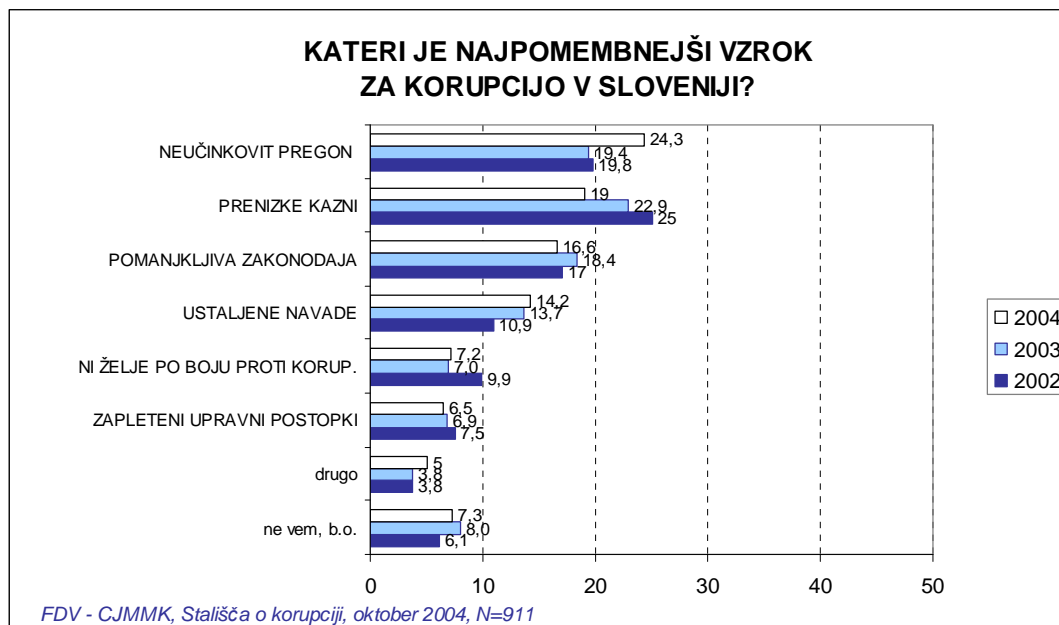
Sintetičen prikaz ilustrira tipično diskrepanco v ocenah mladih in starih (aktivnih in neaktivnih) ter med nosilci in "konzumenti" socialne moči. Povedano drugače: starejši in anketiranci z višjimi stopnjami izobrazbe in posledično višjim socio-ekonomskim statusom so v ocenah o verjetnosti korupcije podreprezentirani, nasprotno pa so mlajši in respondenti z nižjim socio-ekonomskim statusom v teh ocenah izrazito nadreprezentirani. Domnevamo lahko, da so motivi za presojo verjetnosti korupcije pri posameznih kategorijah anketirancev različni in povezani predvsem s socialnim položajem ocenjevalca. Delna izjema pri tej ugotovitvi so presoje zdravstvenega sistema.

Vzroki za korupcijo

V primerjavi s predhodnima meritvama je v tokratni meritvi najverjetneši vzrok za pojav korupcije v Sloveniji neučinkovit pregon korupcije. Tako meni četrtnina vprašanih. Ključni vzrok za korupcijo v Sloveniji so po mnenju petine anketiranih tudi prenizke kazni za udeležence v korupciji, za slabo stanje na tem področju pa je kriva tudi pomanjkljiva zakonodaja (17%). Vzrok za korupcijo pa so po mnenju anketirancev tudi ustaljene navade ljudi oz. pasivno sprejemanje korupcije.

¹ Znaki pomenijo: (++) visoka nadreprezentiranost skupine; (0) ni razlik; (--) visoka podreprezentiranost skupine

Graf 8

Stališča o vzrokih za korupcijo so značilno strukturirana. "Odsotnost represije" (nizke kazni) kot vzrok za korupcijo navajajo predvsem starejši in nižje izobraženi anketiranci, medtem ko višje izobraženi in anketiranci srednjih starostnih kategorij ocenjujejo, da je pojav korupcije povezan predvsem z neučinkovitim pregonom. Nadpovprečen delež srednje in višje izobraženih kot pomemben dejavnik korupcije navaja tudi pomanjkljivo zakonodajo in zapletenost postopkov.

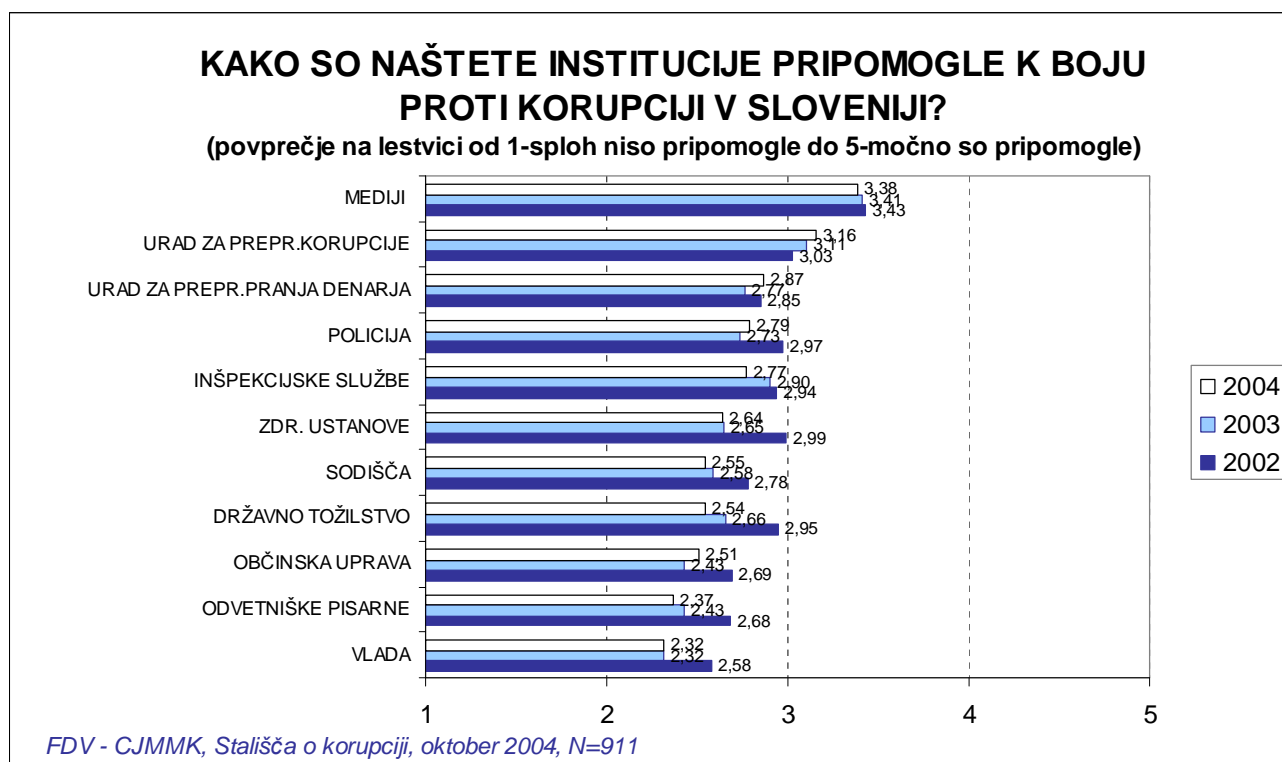
Prispevek institucij v boju proti korupciji

Zaznava korupcije v Sloveniji vključuje tudi predstave o tem, kdo je v Sloveniji najbolj zaslužen za boj proti korupciji. Odgovore anketirancev interpretiramo v kontekstu odgovorov na vprašanje o virih (temeljnih) za oblikovanje stališč o korupciji.

Indikativna je ugotovitev, da že drugo leto zapored po mnenju anketirancev upada pomen medijev za odkrivanje korupcije, medtem ko narašča vloga urada za preprečevanje korupcije.

Glede na pomembnost anketiranci za mediji na drugo mesto postavljajo urad za preprečevanje korupcije in na tretje mesto urad za preprečevanje pranja denarja.. Na "dno" nabora anketiranci uvrščajo sodišča, vlado, upravne enote ter odvetniške pisarne.

Graf 9

Strukturna analiza razkriva nekatere značilnosti pri oblikovanju odgovorov na vprašanje o "zaslužnih" institucijah v boju proti korupciji, ugotovitve pa se ne razlikujejo od ugotovitev predhodnih meritev.

Odgovore anketirancev praviloma diferencira starost in izobrazba respondentov ter v manjši meri zaposlitveni status.

Ugotovimo lahko, da višje izobraženi in anketiranci srednjih starostnih kategoriji v povprečju vsem navedenim institucijam priznavajo manjše zasluge za boj proti korupciji kot nižje izobraženi in mlajši anketiranci.

Subjektivna zaznava korupcije

Že tretje leto v naših študijah stališč o korupciji preverjamo t.i. subjektivno zaznavo korupcije. Ker je v prvi raziskavi prišlo do nekaterih dvoumnih interpretacij relativnih podatkov, smo lansko leto vključili, letos pa ponovili spremembo pri preverjanju. In sicer: V prvem merjenju leta 2002 smo spraševali, ali so imeli respondente sami ali njihovi sorodniki izkušnje s korupcijo v stiku s posameznimi institucijami, službami ali servisi. Ker je nedoločnost izkušnje (široki pojem sorodstva) v veliki meri določal rezultat, smo lansko leto omejili, letos pa ponovili določnejšo formo izkustev – in sicer lastno osebo ali

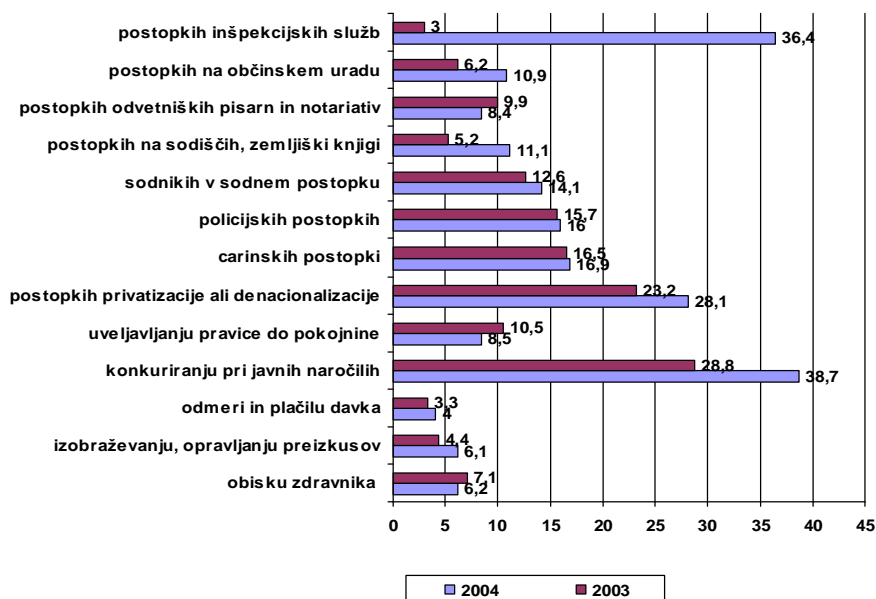
člane ožje družine. Druga sprememba, ki smo jo po prvi meritvi uvedli in letos ponovili, pa je omejitev izkustva na »zadnje leto«, kar prav tako omeji abstraktno, ekspanzivno zaznavo. Pri primerjavi rezultatov iz leta 2002 z rezultati iz 2003 in 2004 je te razlike treba upoštevati. Obe spremembi, kot se je pokazalo že v lanski analizi, precej vplivata na rezultat, ki da drugačni učinek, čeprav je le-ta pogojen zgolj z obliko in kontekstom vprašanja.

Osebno izkušnjo preverjamo:

- pri obisku zdravnika ali pri srečanju z drugimi zdravstvenimi delavci
- pri izobraževanju, pri vpisu v šolo in opravljanju izpitov
- pri odmeri in plačilu davka
- pri oddaji ponudbe v postopku javnega naročanja
- pri uveljavljanju pravice do pokojnine, ali pa do različnih podpor in doklad, tudi pri uveljavljanju podpore za nezaposlene
- pri postopku privatizacije ali denacionalizacije
- pri carinskih postopkih
- pri policijskih postopkih
- pri postopku na sodišču pri katerem je bil udeležen sodnik ali tožilec
- pri postopku na sodišču pri katerem so sodelovali drugi delavci sodišča, tudi zaposleni v zemljiški knjigi
- pri postopku odvetniške pisarne ali notariata
- pri postopku na občinskem uradu ali uradu upravne enote
- pri postopku inšpekcijske službe.

Graf 10

ALI STE IMELI VI ALI VAŠI SORODNIKI IZKUŠNJE S KORUPCIJO PRI...

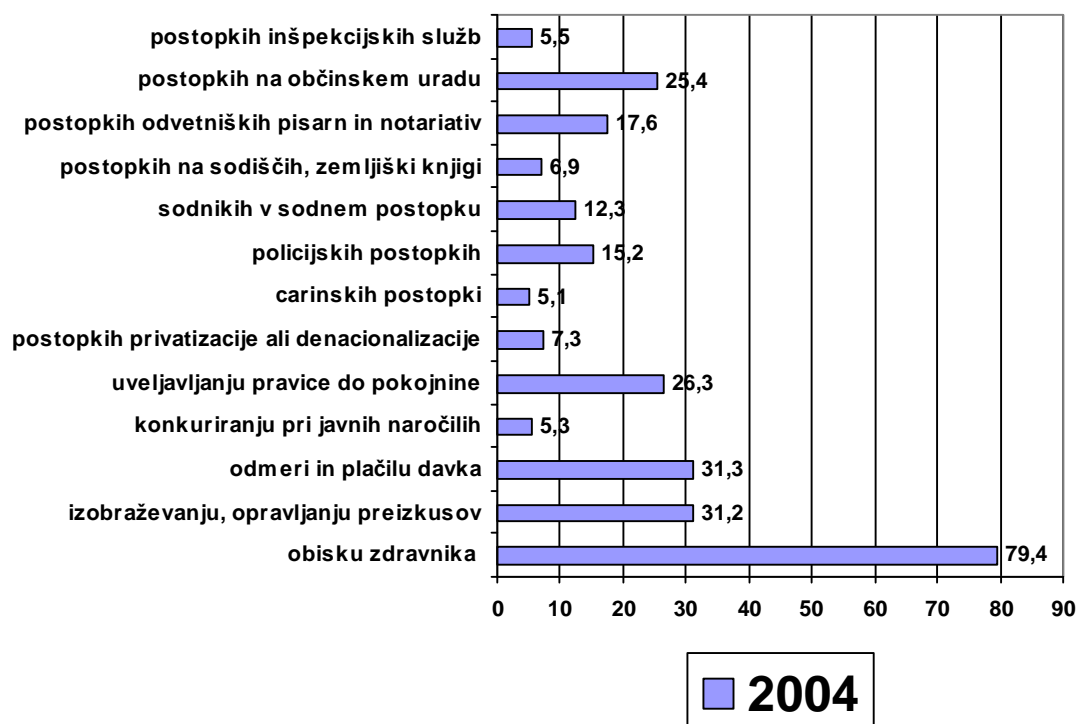

Rezultati kažejo določene razlike v zaznavi korupcije glede na čas merjenja in glede na posamezna področja. Medtem, ko večino področij respondenti v obeh časovnih točkah primerjave ocenjujejo podobno (razlike niso značilne), se razlike pokažejo kot značilne na področju privatizacije in denacionalizacije, konkuriranja pri javnih naročilih in postopkih inšpekcijskih služb. Razlike v dveh časovnih točkah je težko pojasniti z vsebinskimi razlogi (npr. večja pogostost tovrstnih izkušenj oz. opravkov v zadnjem letu). Nenazadnje je tako tudi pri največjih spremembah, ki smo jih zabeležili pri postopkih inšpekcijskih služb, ki jih ni možno interpretirati z nobenimi spremembami in klimo v teh službah. Še najbolj verjetno je, da je vsa skrivnost težko pojasnljivih razlik v sami frekventnosti izkušenj na posameznih področjih ter specifični selekciji.

Precejšen del razlik znotraj iste časovne točke je prav tako možno interpretirati z razlikami v pogostosti stika. Torej zelo majhne frekvence, ki lahko pokažejo velike razlike, so lahko čisti artefakt, brez vsebinskega ozadja. Namreč, na večino področij, tudi tistih, s katerimi imajo ljudje malo izkušenj (carinski postopki, zemljiška knjiga), se izkušnja porazdeli na celotno populacijo, pri treh, ki odstopajo, pa na specifični izbor s specifičnimi interesi in motivi.

Graf 11

ALI STE IMELI VI ALI VAŠI SORODNIKI V ZADNJEM LETU STIK, OPRAVEK, IZKUŠNJO S/Z...

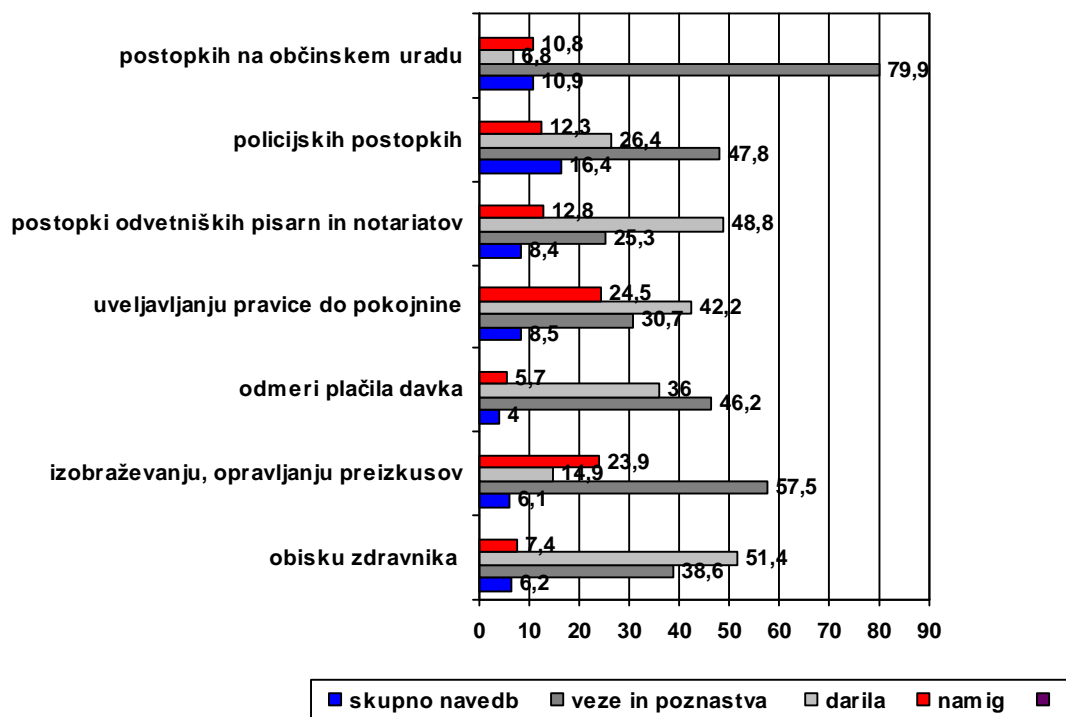

Denimo, izkušnjo konkuriranja pri javnih naročilih ima 5,3% odstotka anketiranih (48 oseb). Od tega ima po lastno oceni koruptivno izkušnjo 19 vprašanih, med njimi je 20 odstotkov takšnih, ki pravijo, da so dobili neposredni namig, torej štiri osebe, kar pa je malo za stabilne sklepe.

Kaj se dejansko skriva v predstavi in subjektivni zaznavi korupcije? Za sedem najbolj frekventnih območij stikov oz. izkušenj smo naredili primerjavo po vrsti koruptivnega odnosa. Modra barva pri vsakem področju označuje delež tistih, ki so imeli koruptivno izkušnjo. Razlike v deležih niso velike in se gibljejo od 4 odstotke pri postopkih odmere plačila davka, pa do 16,4 odstotka pri policijskih postopkih.

Graf 12

ALI STE IMELI VI ALI DRUŽINSKI ČLANI IZKUŠNJE S KORUPCIJO PRI...

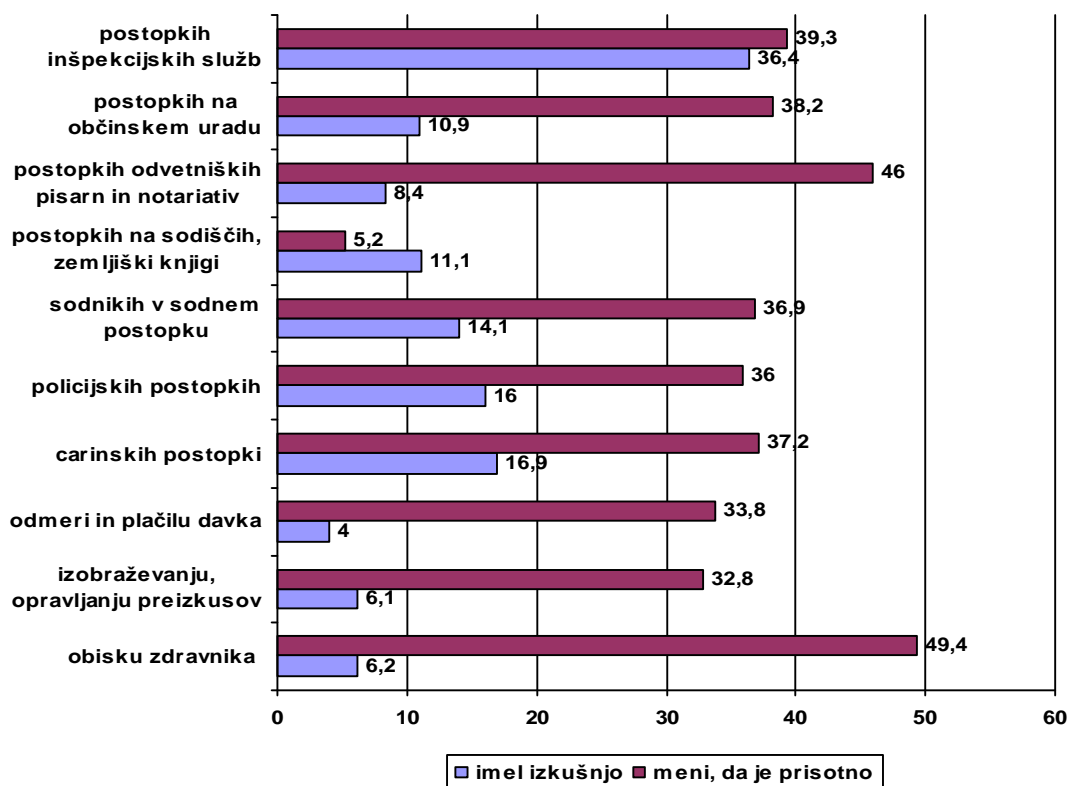
Iz rezultatov težko sklepamo, da predstavlja področje policijskega delovanja ter njihovih stikov z občani ta najbolj kritično področje. V stikih med policijo in državljanom je pogosto odnos med obema stranema manj »nevtralen« (preverjanje, kaznovanje, omejevanje); zato je kritičnost udeležene javnosti večja. To se potrdi tudi v pregledu strukture domnevnih koruptivnih dejanj. V policijskih postopkih število navedb

neposrednega namiga ne presega povprečja. V zadnjih letih največkrat omenjanem področju možnih koruptivnih dejanj – obisku pri zdravniku – se je to drugič zapored potrdilo kot manj dramatično, kot to sicer velja v splošno oceni. Tako pri 6,2% navedb koruptivnega stika odpade na neposredno namig podpovprečnih 7,4 odstotka, veliko več pa dajanje daril (51,4%) ter uporaba zvez in poznanstev za pridobivanje ugodnosti pri zdravstvenih storitvah. Sodeč po naših rezultatih bi naj bilo najbolj problematično področje šolstva, ki ga sicer javnost redko obravnava kot kritično področje. Neposrednih namigov bi naj bilo kar 23,9 odstotka vseh, ki so navedli koruptivno izkušnjo na področju šolstva in izobraževanja. Kot bolj kritična velja tudi navedba izkušnje na področju uveljavljanja pravice do pokojnine, doklad in tudi podpore za nezaposlene. Zlasti slednje (uveljavljanje podpore za nezaposlene) izrazito selekcionira v vzorec zajete respondente ter zaradi prizadetosti involviranih lahko povzroča večjo senzibilnost ali celo netočno sodbo.

Zanimiva je primerjava splošne sodbe o pojavu in razširjenosti korupcije ter lastno izkušnjo (ali izkušnjo ožjih družinskih članov). Vprašanje 9 (A do H) je naravnano na osebo, ki nudi določeno uslugo, vprašanje (11A do 11M) pa bolj na institucije, ko nudijo uslugo. Če poenotimo področja in izvajalce (kjer je to mogoče), vidimo, da je med oceno razširjenosti ter lastno izkušnjo ogromna razlika.

Graf 13

vpr.: Ali je verjetno, da bi morali ponuditi kaj ponuditi, da bi dobili določeno uslugo, ki vam pripada (vpr. 9a do 9k)
vpr.: Ali ste imeli vi ali vaši družinski člani izkušnjo s korupcijo pri...

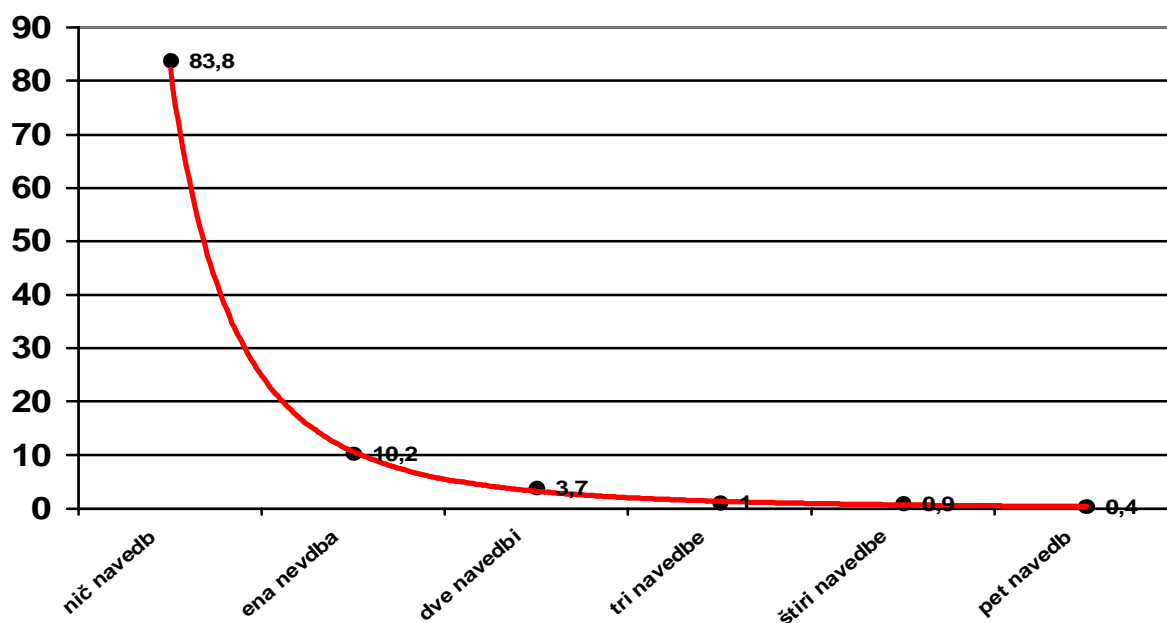

Redkeje so razlike med prepričanjem o ekspanzivnosti korupcije in osebno izkušnjo majhne (denimo postopki inšpekcijskih služb), pogosto pa zelo velike. Največje razlike med splošnim prepričanjem in osebno izkušnjo zaznamo na področju zdravstva ter odvetništva in notariatov. Verjetno je vsaj delno to razliko možno inetrpretirati s prevladujočo javno oz. medijsko tematizacijo in problematizacijo fenomena. Sicer pa je težko na osnovi podatkov metodološko korektno in nevtralnno odgovoriti na vprašanje, kaj pomenijo ti odstotki – ali veliko ali majhno stopnjo razširjenosti fenomena. To je slej ko prej bolj vrednostno kot metodološko vprašanje

Graf distribucije odgovorov o osebni koruptivni ne/izkušnji ta zapažanja potrди. Daleč največ (84%) vprašanih ni navedlo nobene osebne izkušnje v zadnjem letu. Eno izkušnjo je navedlo 10 odstočkov vprašanih, dve izkušnji manj kot štiri odstotke vprašanih, več kot dve pa zanemarljivo majhno število vprašanih.

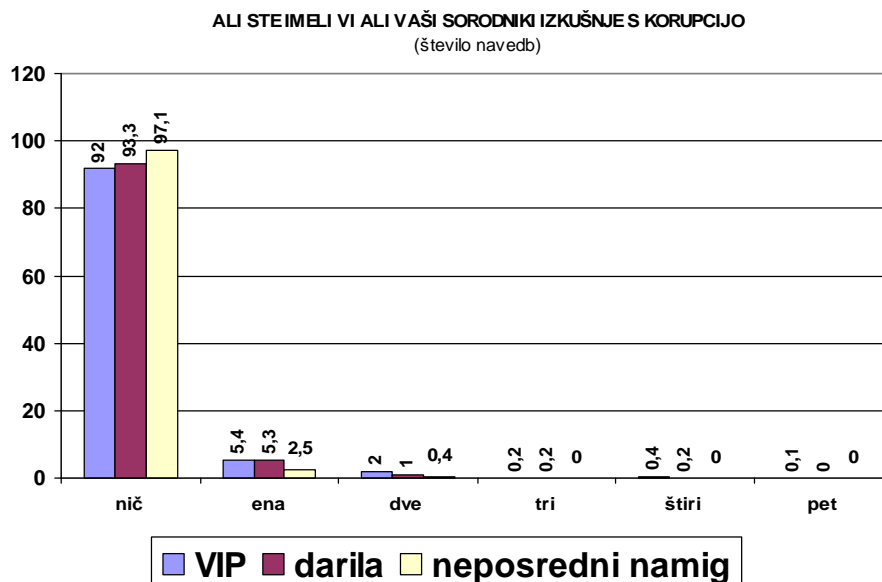
Graf 14

Ali ste imeli vi ali vaši družinski člani v zadnjem letu izkušnje s korupcijo? (število vseh navedb v odstokih)

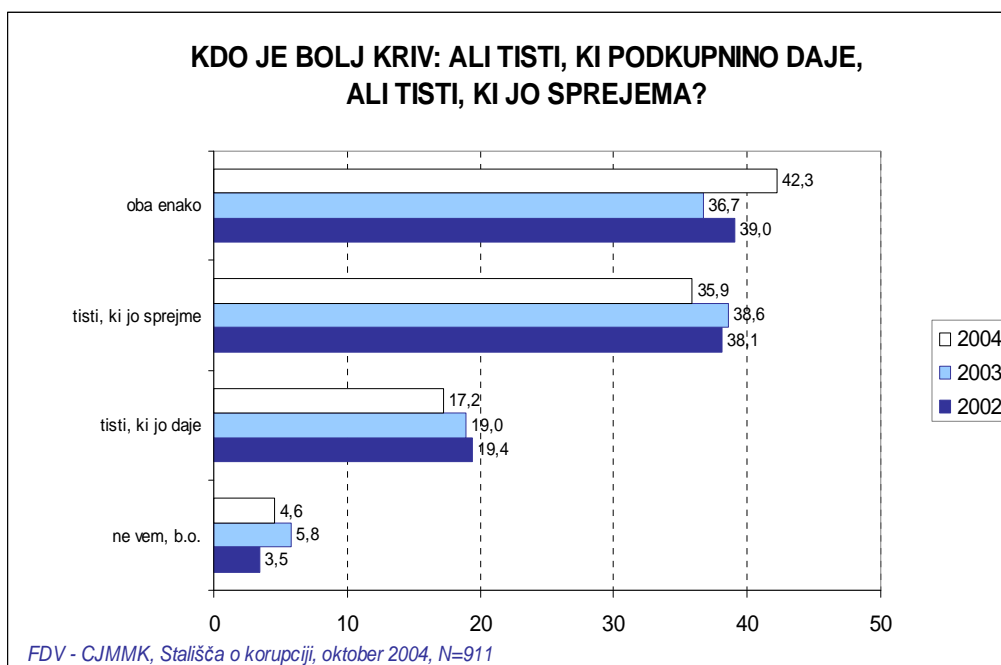
Graf ponazarja vsakršno zaznavo, vsakršno razumevanje in vsakršno obliko korupcije. V kolikor oblike korupcije razčlenimo, se pokaže, da je dejanske iniciative uradnikov, pooblaščenih oseb in vseh ostalih, ki nudijo storitve, izjemno majhna. Tako direktni namig v 97,1 odstotka vprašanih ni bil na nobenem področju zaznan, enkrat pa zaznan v 2,5 odstotka primerov.

Graf 15

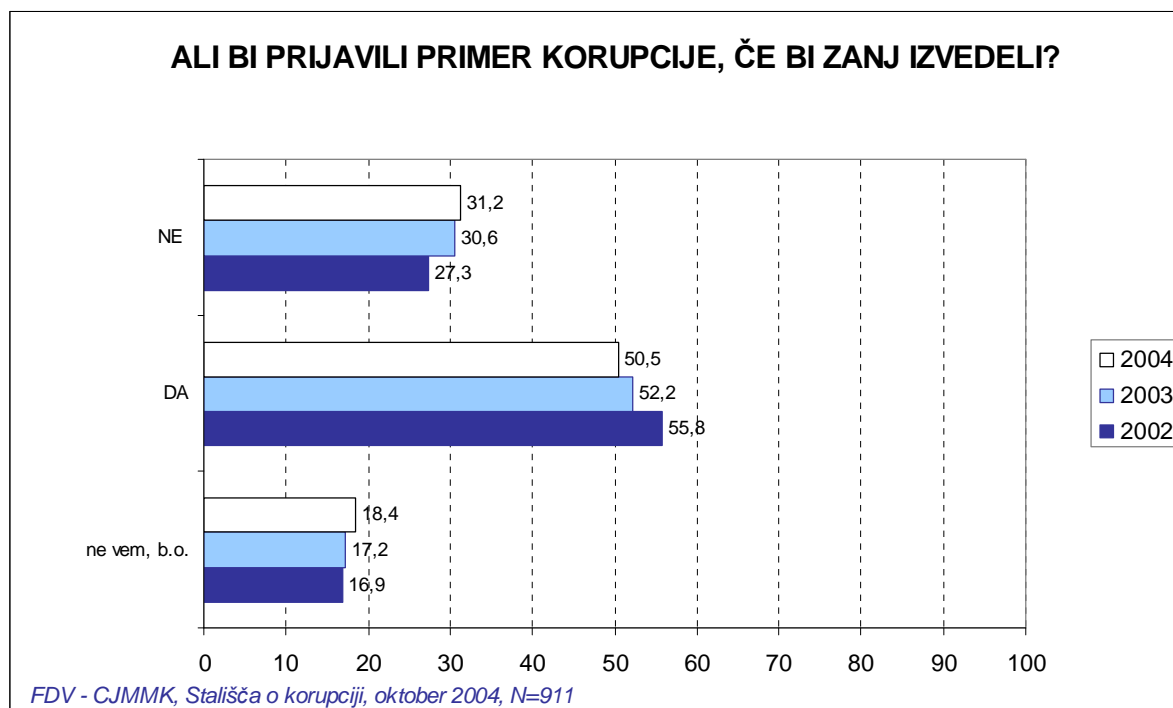
Seveda je kategorizacija treh skupin, v kateri je prva skupina (uporaba zvez in poznanstev) predvsem koruptivna iniciativa jemalca usluge, druga (darila) kombinacija, tretja (neposredno namig) pa iniciativa dajalca usluge, je vprašanje, kako anketirani razumejo koruptivno dejanje. Že tretjo leto zapored postavljamo vprašanje, ki preverja, kako respondenti razumejo koruptivni akt. Medletna primerjava pokaže, da je zaznava dokaj stabilna. Vprašani se razdelijo v dve enako veliki skupini: med tiste, ki vidijo problem korupcije zgolj v tistem, ki podkupnino sprejme in tiste, ki vidijo problem v obeh: tako tistem, ki sprejema, kot tistem, ki daje. Manj kot petina vprašanih vidi problem korupcije predvsem v tistem, ki podkupnino daje. Medletna primerjava ne kaže veliko razlik.

Graf 16

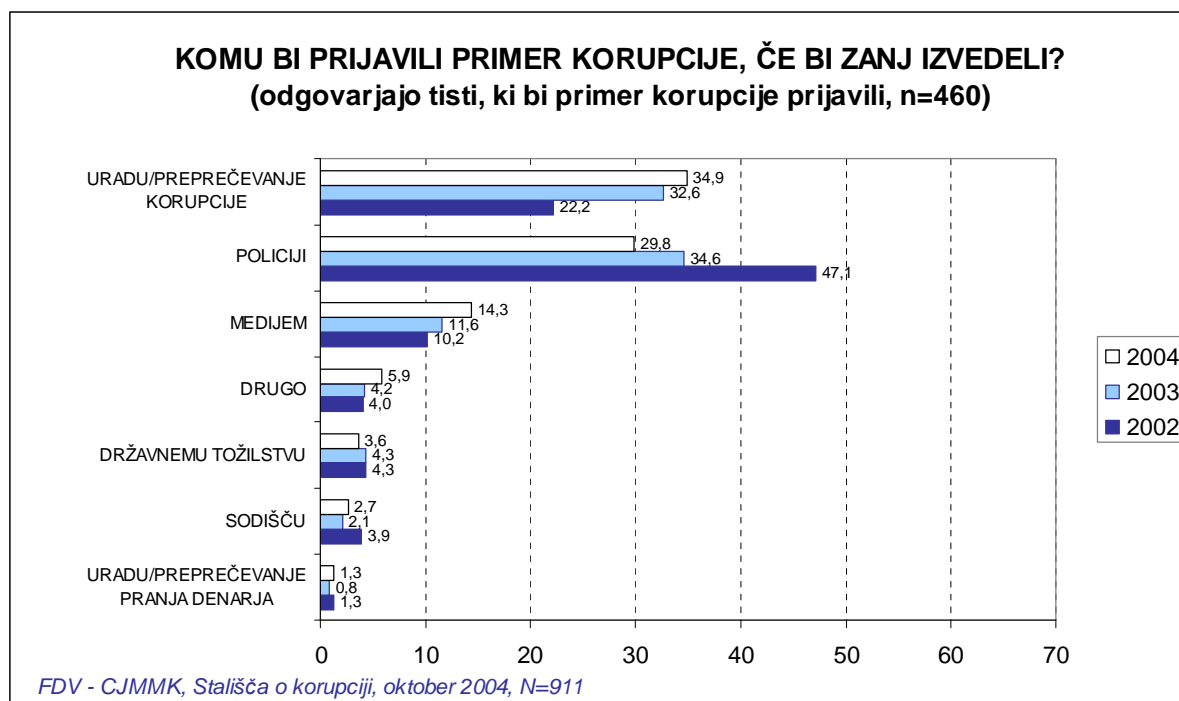
Pomembno vprašanje subjektivne percepcije korupcije in (še bolj) prizadevanj za zniževanje korupcije je načelna pripravljenost, da prijavimo zaznane primere korupcije. Medletna primerjava kaže, da razlike v načelni pripravljenosti niso velike, vendar pa gredo (majhne) spremembe v smeri nižje tolerance korupcije ter hkratne višje stopnje pripravljenosti aktivnega posega proti (prijavljanje zaznanih primerov).

Graf 17

In komu prijaviti? Vprašanje, ki ga prav tako postavljamo že tri leta, meri na zaupanje institucijam, ki bi naj korupcijo preprečevale in tudi poznavanje teh institucij. Med tem, ko je še leta 2002 kar 47% tistih, ki bi bili pripravljeni korupcijo prijaviti, reklo, da bi jo prijavili policiji, in 22,2%, da bi jo prijavilo uradu za preprečevanje korupcije, je sedaj razmerje obrnjeno. Uradu bi zaznani primer prijavilo 35 odstotkov vprašanih, policiji pa le še 29,8%. Verjetno ne gre za zmanjšanje zaupanja v policijo, ampak za postopno uveljavitev urada oz. (aktualno) komisije ta preprečevanje korupcije. Zmanjšuje pa se tudi pripravljenost, da bi korupcijo naznanjali medijem. Državno tožilstvo, sodišča in urad za preprečevanje pranja denarja ostajajo v zavesti korupcijsko osveščenih državljanov nepomembne instance.

Graf 18

Zanimivi so tudi odgovori tistih, ki ne bi prijavili zaznane korupcije. Največ (35,5%) jih pravi, da ne bi prijavili, ker se bojijo za morebitne negativne posledice, 26,7% jih meni, da bi bilo dejanje zastonj, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati, veliko manj jih meni, da prijava ne bi sprožila postopkov (12,5%). Vse manj pa je tistih, ki ne vedo, kje bi bilo treba prijavo podati.

Na konci je zaradi občasnih nezadovoljstev z razgrnjenimi rezultati javnomnenjske profilacije fenomena treba znova poudariti, da smo merili subjektivne zaznave in ne objektivna stanja korupcije. Subjektivnih zaznav ne moremo kvalificirati s točnostjo, netočnostjo. Na subjektivne zaznave vpliva cel niz kulturnih, ekonomskih in političnih dejavnikov, ki oblikujejo klimo, znotraj katere se zaznava oblikuje. Naše kontrolne spremenljivke tokrat niso zabeležile veliko značilnih determinacij.